

Normens normalitet

En undersökning av förändringar kring normativa ideal gällande kön i statliga offentliga utredningar 2007–2017

Lisa Andersson

I november 2017 släpptes den statliga offentliga utredningen *Transpersoner i Sverige – förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*, SOU 2017:92. Detta är inte den första SOU:n gällande transpersoners position inom det svenska samhället, däremot den första som direkt förespråkar införandet av ett tredje juridiskt kön. Vid närmare inspektion av utredningen kunde en se en normkritisk inställning till hela vår förförståelse om det binära tvåkönssystemet och fokus på fler och bättre konkreta insatser, speciellt inom sjukvården, för att förbättra levnadsstandarden för människor av diverse kön och könsidentiteter. Utredningen tedde sig revolutionär med sitt normkritiska tag, så jag bestämde mig för att undersöka hur utvecklingen fram till denna SOU hade sett ut.

I artikeln kommer jag att påvisa att synen på kön i relation till transpersoner har förändrats i statliga offentliga utredningar mellan 2007 och 2017. På bara tio år har begrepp förkastats, problematiska normer blottlagts och argument kring självbestämmande och integritet har blivit allt mer frekventa. Det har blivit en mer uttalad mänsklig rättighet i dessa dokument att kunna få ha det juridiska kön som en vill samt kunna genomgå

könsbekräftande behandling, utan krav på diagnos eller undersökning. Detta visas genom en kvalitativ innehållsanalys. Analysen kommer här nedan ges i tre underrubriker, vilka är de frågor som ställs till texterna för att kunna synliggöra förändringen.

Det teoretiska ramverk som applicerats för att kunna visa på hur normativa strukturer kring kön kan ha negativ påverkan på transpersoner, samt även ibland neka dem erkännande, är min egen teori byggd på teoretiker inom queerdisciplinen och självbiografiska utdrag ur en antologi. Teorin är byggd på detta sätt för att inte reducera forskningen till att handla om teorier kring vår förståelse av kön, utan utgå från transpersoners uppfattningar om hur existerande vardagliga normer och strukturer kan skada dem.

Butlers roll i ramverket handlar om hur begreppsanvändning påverkar vilka som anses ha politiskt agentskap, vem som räknas som ”mänsklig” eller inte och som i förlängningen kan få tillgång till sina rättigheter genom att inräknas under ett visst begrepp.¹ Butler kritiserar enligt min tolkning även tanken om biologiskt kön.² Enligt henne finns inget essentialistiskt feminint eller maskulint med en kropp, utan bara kroppar med olika genitalier.³ Bremers del i min teori handlar om hur hon i sin avhandling *Kroppslinjer* såg hur transsexuella personer med det dåvarande steriliseringskravet i könstillhörighetslagen tvingades in i linjära ideal om kön, att det ska stämma överens.⁴ Ett linjärt kön är att känna sig som, se ut som och juridiskt vara till exempel kvinna.⁵ Det jag vill undersöka är huruvida denna bild av kön som linjära framkommer i respektive utredning.

¹ Butler, Judith, *Genus ogjort – Kropp, begär och möjlig existens*, Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag, 2006, s. 43.

² Det vill säga att en kropp med könskaraktistika som av samhället kodas som kvinnlig kallas för kvinnokropp.

³ Butler, *Genus ogjort*, s. 30.

⁴ Lag (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall.

⁵ Bremer, Signe, *Kroppslinjer – Kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering*, Diss., Göteborgs Universitet, 2011, s. 40–41.

Vidare använder jag utdrag ur antologin *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*. I linje med Butler kritiserar Riki Wilchins i sitt kapitel "It's your gender stupid!" idén om biologiska kön och menar att kön är socialt konstruerat.⁶ Hon definierar transsexuell som en binär transperson som vill ändra på kroppen för att den ska stämma överens med personens könsidentitet.⁷ Detta är något Jacob C. Hale ställer sig på tvärs emot med kapitlet "Whose Body is this Anyway?", då han som trans-man möter mycket kritik och fördomar eftersom han inte vill genomgå könsbekräftande vård men identifierar sig som transsexuell. Han menar att samhället sätter en stor press på honom att "passera" som man och att en borde önska att ha manliga genitalier, något han själv inte håller med om.⁸

Till sist adderas Wally Bairds kapitel "Disorderly Fashion". Baird identifierar sig som en boy-dyke⁹, men har pronomen hon. Baird förklarar att hon vill operera bort bröstet och tar testosteron, men hur detta inte handlar om att ha en manligt kodad kropp. För henne handlar det om att ha en kropp som stämmer överens med hennes könsidentitet, som inte är binär inom tvåkönssystemet.¹⁰ Enligt Baird förstärker könsbekräftande vård inom ramen för binära transpersoner snarare samhällets rigida syn på kön.¹¹ Genom detta kan vi förstå att det finns personer som identifierar sig utanför det binära tvåkönssystemet, som också vill ändra sin kropp för att den bättre ska stämma

⁶ Wilchins, Riki, "It's Your Gender, Stupid!", i Howell, Clare, Nestle, Joan och Wilchins, Riki (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, New York: Alyson Publications, 2002, s. 32.

⁷ Wilchins, Riki, "Deconstructing Trans", i Howell et. al. (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, 2002 s. 58.

⁸ Hale, Jacob C., "Whose Body is this Anyway?", i Howell et. al. (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, 2002, s. 252.

⁹ En "boy-dyke" är översatt "pojke-lesbisk", alltså en person som identifierar sig som lesbisk pojke.

¹⁰ Baird, Wally, "Disorderly Fashion", i Howell et. al. (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, 2002, s. 261.

¹¹ Baird, i *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, s. 260.

överens med deras könsidentitet. Dessa perspektiv och teorier utgör ett par normkritiska glasögon som materialet kommer att analyseras genom.

Vilka begrepp används i utredningarna och vilka normativa idéer upprätthåller dessa?

SOU 2007:16 Ändrad könstillhörighet

Den första utredningen, SOU 2007:16 *Ändrad könstillhörighet* hade som uppdrag att se över Lag (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, och vid behov modernisera den då den kunde anses vara förlegad. Värt att nämna är att könstillhörighetslagen riktar sig till personer som vill ändra juridiskt kön, och då det enbart finns två juridiska kön i Sverige så var det ingen huvudsaklig uppgift för utredningen att inkludera icke-binära personer.

I utredningen problematiseras inte begreppet biologiskt kön utan används för att förklara manligt och kvinnligt kodade kroppar i annan kontext: ”Kastrering: avlägsnande av könskörtlarna, dvs. äggstockarna på en biologisk kvinna och testiklarna på en biologisk man.”¹² Här ses alltså normen att köna kroppar baserat på kroppsdelar som något självklart. En annan definition värd att notera är den gällande begreppen transsexuell och transsexualism, vilket enligt utredningen är personer som har en vilja att ”tillhöra det motsatta könet”.¹³

Utredningen använder sig konsekvent av ordet transsexuell för att benämna den grupp som vill genomgå könsbekräftande vård, och avgränsar sig explicit från att använda ordet transperson. Anledningen till detta är att utredningen hade kontakt med Patientföreningen Benjamin, och de upplevde det kränkande att räknas in under samma paraplybegrepp som transvestiter.¹⁴ De motiverar även beslutet att enbart använda sig av begreppet transsexuell

¹² SOU 2007:16, *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag*, s. 22.

¹³ *Ibid.*, s. 23.

¹⁴ SOU 2007:16, *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag*, s. 38.

med att det är den enda gruppen som anses beröras av lagen för att ändra könstillhörighet.

Vad får denna begreppsliga användning och dessa definitioner för konsekvenser? Genom att definiera transsexuell som en vilja att tillhöra ”motsatt kön” måste per definition alla som vill ändra könstillhörighet vara binära transpersoner. Det innebär även att transsexuella är den enda grupp som enligt definitionen vill genomgå könsbekräftande vård, och exkluderar automatiskt personer som identifierar sig som annat än man/kvinna från att ha möjlighet till denna vård och även ändring av juridiskt kön.

I förlängningen innebär det också att personer som identifierar sig som transsexuella men inte vill genomgå könsbekräftande vård hamnar utanför definitionen. Detta framhålls av Hale, som påpekar att just kravet på att ändra sin kropp på grund av identifikation som transsexuell generar obehag för honom som inte vill det.

Det sista begreppsliga användandet från den här utredningen som jag vill lyfta är deras avgränsning från användandet av begreppet ”könsbyte”. Utredningen motiverar det på följande sätt:

De transsexuella själva anser emellertid att deras kön är oförändrat, eftersom de anser att de tillhör det motsatta könet mot det för dem registrerade men i en felaktig kropp. Av respekt för denna uppfattning har vi valt att inte använda oss av begreppet könsbyte utan talar i stället om ändring av könstillhörigheten.¹⁵

Här visar utredningen återigen på en vilja att använda sig av begrepp som inte kränker gruppen som berör deras arbete. Dock går det även här att de upprätthåller normativa förståelser om kön som binära med användandet av ”motsatt kön”.

¹⁵ SOU 2007:16, *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag*, s. 39.

SOU 2014:91 Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering

Rent generellt har den här utredningen en mer normkritisk ansats när det kommer till att förklara begreppsligt användande. Flera avsnitt i kapitlet ”Begrepp och samhällseliga föreställningar och normer” ägnas åt att förklara och distansera sig från normativa idéer kring kön. Begreppet kön menar utredningen är socialt konstruerat och kan delas upp i fyra olika kategorier: biologiskt kön, juridiskt kön, könsidentitet och könsuttryck. De problematiserar inte begreppet biologiskt kön och juridiskt kön definieras som att det i rättslig mening bara finns två och detta faktum kritiseras inte.¹⁶

Könsidentitet definieras som det kön vi själva identifierar oss med och att ”vi kan känna oss som män, kvinnor, både och eller varken eller”¹⁷, vilket visar på en mer inkluderande syn på icke-binära identiteter jämfört med SOU 2007:16 där könsidentitet inte tas upp i begrepps- eller ordlistan. Vidare definieras även könsidentitet som att den inte är ”beroende av kroppens utseende eller några yttre bestämningar”.¹⁸

Genom detta distanserar sig den här utredningen i min tolkning från den täta sammankopplingen mellan kropp och kön som görs i SOU 2007:16 och menar att de inte måste ”överensstämna”. Detta skiljer sig även från definitionen av transsexualism i SOU 2007:16. Här definieras transsexualism som en del av diagnoskoden könsdysfori, och är den mest uttalade formen av det. Personer som blir diagnostiserade med transsexualism har enligt utredningen en önskan om att leva och bli accepterade som en medlem av det motsatta könet.¹⁹

I utredningens förklaring av begreppet transsexualism skriver utredningen att transsexuella ”I många fall vill genomgå könskorrigering och vård och behandling”.²⁰ Detta tyder på en förändring där det verkar finnas en förståelse

¹⁶ SOU 2014:91, *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering*, s. 54.

¹⁷ *Ibid.*, s. 54.

¹⁸ *Ibid.*, s. 54.

¹⁹ *Ibid.*, s. 57.

²⁰ *Ibid.*, s. 57

för att alla transsexuella personer inte vill genomgå könsbekräftande vård, något som Hale pekar på i sitt kapitel. Dock upprätthåller utredningens definition ett exkluderande av människor som identifierar sig utanför könsidentiteterna kvinna/man från att tillhöra gruppen som får tillgång till könsbekräftande vård, något som Baird påpekar i sin text.

Under rubriken ”Utgångspunkter för vårt arbete” fortsätter utredningen att visa på en förståelse för vilka konsekvenser normer och strukturer har för vår förståelse av saker som kön. De menar att även om Sverige i vissa avseenden är ”ett tolerant land mot överskridanden av det traditionella” så är det ändå ett heteronormativt samhälle som kan ha en negativ påverkan på personer som inte befinner sig inom normen gällande kön för detta samhälle.²¹ En annan utgångspunkt som framhålls i utredningen är att det biologiska könet inte är avgörande för en persons könsidentitet. Motivationen framförs så här:

När människor tilldelats ett juridiskt kön görs det utifrån kroppen. Det finns också en förväntning om att biologiskt kön är avgörande för en persons könsidentitet och könsuttryck. I många fall stämmer det biologiska eller det juridiska könet överens med personens könsidentitet. En viktigt utgångspunkt för vår utredning är emellertid att så inte är fallet för alla personer.²²

Detta visar på att utredningen strävar efter att visa förståelse för att det vid födseln givna könet inte är det som alla identifierar sig med. Däremot problematiseras det inte att kroppar könas redan vid födseln och att utgångspunkten för vårt juridiska och biologiska kön är binärt. Detta blir tydligt i citatet ”överskridanden av det traditionella” där fokus läggs på den grupp som inte passar in i normerna, inte på hur problematiskt det är att dessa normer existerar överhuvudtaget.

²¹ Ibid., s. 61

²² Ibid., s. 61

SOU 2017:92 Transpersoner i Sverige – förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor

Vissa av begreppen i denna utredning är desamma som återfinns i de två tidigare utredningarna. Därför kommer fokus ligga på dessa begrepp för att visa utvecklingen över tid. Inledningsvis förklaras ordet kön som något mer komplicerat än enbart en uppdelning i grupperna kvinna och man. De menar att kön kan delas upp i fyra kategorier och är desamma som används i SOU 2014:91, med skillnaden att denna utredning väljer att benämna den första kategorin med kropp och sätter biologiskt kön inom citationstecken.²³ Begreppet ”biologiskt kön” definierar utredningen som:

Begrepp som vanligen syftar till de kroppsliga egenskaper som legat till grund för att en person tilldelats ett visst juridiskt kön vid födelsen [...] Indelningen i två ”biologiska kön” är en medicinsk konstruktion som antyder en betydligt mer begränsad variation än vad som i praktiken förekommer bland människokroppar.²⁴

Denna SOU skiljer sig från de tidigare utredningarna gällande definitionen av detta begrepp då de problematiserar könandet av kroppar och menar att begreppet är en medicinsk konstruktion. De visar även på en inkludering av människor som är födda med intersex-variation, som utesluts ur de tidigare utredningarnas förklaringar av begreppet. De väljer att distansera sig från att göra den direkta kopplingen mellan ”biologiskt kön” och juridiskt kön, genom att peka på att det juridiska könet tilldelas en person vid födseln baserat på de kroppsliga egenskaperna. De anser inte detta vara naturligt, utan något av samhället konstruerat.

²³ SOU 2017:92, *Transpersoner i Sverige – förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*, s. 63.

²⁴ *Ibid.*, s. 61–62.

Fortsatt kritiserar utredningen Socialstyrelsens definition av könsidentitet, enligt vilken en könsidentitet kan vara att inte identifiera sig med ett kön alls. Denna definition menar utredningen är för snäv, då det blir motsägelsefullt att räkna ingen könsidentitet alls som en könsidentitet och därför inte kan motsvara alla de identifieringssätt som begreppet är tänkt att inkludera.²⁵ Vidare definierar utredningen ordet transsexuell på detta sätt: ”En binär transperson identifierar sig som ett kön som, inom ramen för ett tvåkönssystem, är motsatt det kön personen tilldelades vid födelsen. En vanlig benämning på binära transpersoner är transsexuell.”²⁶ Begreppet ska alltså beskriva binära transpersoner precis som tidigare utredningar, men det görs inga kopplingar överhuvudtaget mellan transsexuell och att vilja ha könsbekräftande vård.

Utredningen väljer även att avgränsa sig från att använda begreppet könskorrigering och skriver istället könsbekräftande vård. I deras förklaring av begreppet skriver de: ”ett samlingsbegrepp för olika sätt att ändra på kroppen så att den stämmer mer överens med könsidentiteten.”²⁷ Här har de låtit bli att göra kopplingen mellan transsexuell och könsbekräftande vård, utan presenterar detta som något vilket alla människor av alla kön kan vilja ha. Detta motiveras med att det är problematiskt att klumpa ihop människor under begrepp, då det kan uppfattas stötande att bli kategoriserad på detta sätt.²⁸

²⁵ Ibid., s. 64.

²⁶ SOU 2017:92, *Transpersoner i Sverige – förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*, s. 61.

²⁷ Ibid., s. 65.

²⁸ Ibid., s. 61.

Hur framkommer synen på kroppen i relation till kön?

Här undersöks kapitlet ”Sammanfattning” i de tre utredningarna, där huvudsakliga punkter och förslag läggs fram. Detta görs genom en analys av hur kropp kopplas samman med kön, för att synliggöra könsnormativa tankar som kommer till uttryck samt utveckling över tid.

SOU 2007:16

Utredningen ämnar uttryckligen endast undersöka könstillhörighetslagen och transsexuella, som enligt deras definition endast identifieras som man/kvinna som vill genomgå könsbekräftande vård. Sammankopplingen mellan kropp och kön blir således stark i utredningens förslag:

Vi föreslår vidare att ett krav för att ett beslut om ändrad könstillhörighet skall kunna meddelas är att sökanden fått sina könskörtlar avlägsnade.²⁹ Vi anser det vara rimligt att kräva att en person som har kvinnlig könstillhörighet inte har manliga könskörtlar och tvärtom. Även om det framstår som ett extremt undantagsfall, vill vi undanröja möjligheterna att en person som är folkbokförd som man föder ett barn.³⁰

Det första citatet visar på ett krav att för att kunna ändra juridiskt kön måste du genomgå medicinsk behandling och sterilisera dig, alltså ändra på din kropp. Ditt juridiska kön måste alltså vara i linje med det kön din kropp kodas som, precis som Signe Bremers avhandling kommer fram till. Även en koppling mellan föräldraskap, kropp och kön kommer till uttryck.

Här anses det vara helt orimligt att män blir gravida. Detta motiveras inte vidare utan är enligt min tolkning något som utredningen ser som så bidragande till kaos att det är argument nog för att det ska undvikas. Till sist innebär dessa förslag även att du måste genomgå en läkarundersökning för att

²⁹ SOU 2007:16, *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag*, s. 15.

³⁰ *Ibid.*, s. 15.

kunna ändra ditt juridiska kön; det är inget som det står dig fritt att göra enbart på grund av självidentifikation. På detta sätt uttrycker utredningen normativa ideal som pressar in transsexuella i linjära idéer om kön.

SOU 2014:91

När denna utredning genomförs har steriliseringskravet, som var en del av könstillhörighetslagen, tagits bort och därför finns en annan utgångspunkt för utredningens arbete. En skillnad gentemot SOU 2007:16 är att de uttryckligen skiljer de medicinska och juridiska delarna i könstillhörighetslagen åt. De har lämnat förslag gällande båda delarna men fokus för utredningen har legat på den juridiska. Så här resonerar de:

Vidare är det viktigt att de lagar som reglerar den juridiska ändringen inte uppställer några direkta eller indirekta krav på medicinsk vård och behandling för att den enskilde ska få till stånd en ändring av det juridiska könet. Ingen ska tvingas genomgå någon form av medicinsk eller psykologisk behandling, process eller prövning på grund av könsidentitet.³¹

I förhållande till mänskliga rättigheter och skydd mot diskriminering är utredningens bedömning att den nuvarande könstillhörighetslagen inte är förenlig med respekten för den enskildes privatliv och rätten till självbestämmande och integritet.³²

Dessa citat menar jag speglar en stor skillnad jämfört med dem som redovisats från 2007:16. Här kan vi först se att utredningen vänder sig emot den motivering som den tidigare SOU:n lade fram angående medicinsk undersökning för att kunna ändra könstillhörighet. Värt att notera är de argument som görs här för mänskliga rättigheter och självbestämmande.

³¹ SOU 2014: 91, *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering*, s. 19.

³² *Ibid.*, s. 20.

Enligt denna utredning förefaller det inte nödvändigt att kroppen ”stämmer överens” med det kön som står registrerat för en person. Det anses snarare vara respektlöst att tvinga på transpersoner utredningar och medicinska diagnoskoder. Här kan vi alltså se en åtskillnad mellan juridiskt kön och kropp och en förståelse för att det till exempel finns män som föder barn.

SOU 2017:92

I denna utredning ligger inte könstillhörighetslagen till grund för arbetet, utan de har en bredare utgångspunkt gällande alla de problem som transpersoner kan råka ut för i sina liv. Utredningen ger bland annat dessa förslag och synpunkter:

Socialstyrelsen ges i uppdrag att kartlägga om de journalsystem som används i Sverige för graviditetsrelaterad vård, förlossningsvård och fosterövervakning är anpassade för individer med manligt personnummer.³³

Vi har noterat specifika utmaningar för transmän och ickebinära som är gravida, både vad gäller behov av särskilt stöd, och tekniska svårigheter med journalsystem.³⁴

Utvecklingen har här tagit ännu ett steg framåt, genom att inte bara visa på en acceptans för till exempel registrerade män som blir gravida, utan att det också ska göras specifika insatser för att aktivt kunna stödja dessa människor. Att ens juridiska kön och kropp inte ”stämmer” enligt linjära ideal ska enligt denna utredning absolut inte försvåra ens möjligheter till vård vid till exempel graviditet. Personens integritet och självbestämmande sätts här i första rummet.

³³ SOU 2017:92, *Transpersoner i Sverige – förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*, s. 30.

³⁴ *Ibid.*, s. 30.

Hur framkommer synen på juridiskt erkännande i relation till kön?

Här redovisas en analys av resonemang i de olika utredningarna gällande juridiskt erkännande i förhållande till transpersoner. Även här är det kapitlet ”Sammanfattning” som använts.

SOU 2007:16

I denna utredning nämns sällan juridiskt kön explicit då det inte görs någon egentlig åtskillnad på kropp/könsidentitet/kön i fallet transsexuella här. Generellt anses kraven för att någon ska få ändra juridiskt kön och få erkännande vara att personen är ”konstaterat transsexuell” och ”sedan en avsevärd tid” levt och ansett sig tillhöra detta kön.³⁵ Utredningen tar heller inte upp tvåkönssystemet eller någon kritik mot att det bara finns två juridiska kön i Sverige. Dessa citat tycker jag speglar utredningens resonemang:

Vi föreslår ingen lagreglerad rättighet för f.d. transsexuella att kunna få tidigare erhållna intyg och betyg korrigerade i efterhand eller att få nya sådana intyg och betyg utfärdade i den nya könstillhörigheten. Vi framhåller däremot vikten av att olika intygsgivare m.fl. ställer sig positiva till framställningar från f.d. transsexuella med önskemål att få nya intyg[...]³⁶

Ett exempel är när en f.d. transsexuell är förälder. I sådana fall står han eller hon även efter könstillhörighetsändringen antecknad som den typ

³⁵ SOU 2007:16, *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag*, s. 14.

³⁶ *Ibid.*, s. 16.

av förälder (far, mor eller förälder) till barnet som han eller hon var ursprungligen.³⁷

Ur dessa motiveringar kan det uttolkas att administrativ smidighet går före juridiskt erkännande för gruppen. I det första citatet går det även att se att utredningen inte vänder sig emot juridiskt erkännande men att det inte heller är något som de anser borde prioriteras. I det andra citatet är det tydligt att formalia kring lagstiftning och byråkrati sätts framför att få det korrekta juridiska könet erkänt för dessa föräldrar. De problematiserar inte heller det faktum att föräldrabalken är utformad på ett sätt som kränker transpersoner.

SOU 2014:91

Det juridiska erkännandet är utgångspunkten för denna utredning och de påpekar explicit att det är viktigt att få könsidentiteten rättsligt erkänd. Detta menar jag manifesteras i dessa citat:

Utredningens bedömning är att mänskliga rättigheter och Europakonventionen medför att det ska stå den som önskar fritt att ändra det juridiska kön som framgår av folkbokföringen. Ändringen av det juridiska könet ska erkännas fullt ut och processen att ändra juridiskt kön ska vara enkel, snabb och transparent.³⁸

Utredningens bedömning är därför att svårighetsgraden av det beslut som fattas avseende en persons juridiska kön rättsligt och formellt sett är låg, eftersom det enbart innebär en personnummerändring.³⁹

³⁷ Ibid., s. 16.

³⁸ SOU 2014:91, *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering*, s. 20.

³⁹ Ibid., s. 21.

Utredningen framhåller här återigen argument gällande mänskliga rättigheter och självbestämmande när det kommer till juridiskt erkännande, vilket skiljer sig från SOU 2007:16. En ändring av könstillhörigheten ska erkännas fullt ut och det är upp till var och en hur den identifierar sig och vilket juridiskt kön en person vill ha. De påpekar även att en ändring av könstillhörigheten och erkännande av detta inte ska vara svårt att uppnå då det enbart gäller en kort administrativ åtgärd. De problematiserar inte det faktum att det bara finns två juridiska kön i Sverige.

SOU 2017:92

I denna utredning är förslagen gällande juridiskt erkännande utspridda över flera identifierade problemområden för transpersoner, men jag har valt ut ett par som jag anser är representativa för utredningens resonemang:

Många transpersoner upplever också att de osynliggörs i samhället, till exempel genom språkbruk som könar, de svenska personnumrens konstruktion och att det saknas möjlighet att ha en juridiskt erkänd identitet som något annat än kvinna eller man.⁴⁰

En utredning bör tillsättas i syfte att säkerställa rätten för personer med ändrat juridiskt kön att få ut betygsdokument och närliggande handlingar i sitt nya personnummer.⁴¹

Denna utredning är alltså den första som påpekar problematiken med att det inte finns en tredje könstillhörighet i Sverige samt det faktum att de svenska personnumren är könsbinära i sin uppbyggnad. Fortsatt framhåller de vikten av att få sina betygsdokument och andra personhandlingar med sitt nya personnummer, något som SOU 2007:16 inte ansåg vara en rättighet. Utredningen föreslår även, till skillnad från SOU 2007:16, att regeringen ska

⁴⁰ SOU 2017:92, *Transpersoner i Sverige – förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*, s. 22.

⁴¹ *Ibid*, s. 35.

tillsätta en utredning för att se över föräldrabalken i syfte att könsneutralisera den och är den första SOU som explicit uppmanar regeringen att se över möjligheterna att införa ett tredje juridiskt kön.

Sammanfattning

Här kan vi utifrån frågor gällande begreppslig användning, kön i relation till kropp och kön i relation till juridiskt erkännande, se en tydlig utveckling i hur de tre statliga offentliga utredningarna succesivt tar en mer normkritisk ansats till hur de väljer att förklara och skapa förståelse för de eventuella problem som transpersoner får utstå på grund av samhälleliga normativa ideal för hur olika könsidentiteter kommer till uttryck. Utredningarna har kontinuerligt avgränsat begrepp som de uppfattat vara av vikt för gruppen de har undersökt, även om åsikterna kring dessa begrepp har ändrats över tid.

Utredningarna har strävat efter att vara inkluderande, något som särskilt kommer till uttryck i den senast utkomna SOU:n som är den första SOU som i sina förslag har med att regeringen ska undersöka möjligheten att införa ett tredje juridiskt kön. Även om denna utredning avviker med detta progressiva förslag, så har denna undersökning visat på en successiv förändring och utveckling över tid. Värt att notera är även argumenten kring självbestämmande och mänskliga rättigheter som framkommer i de två senare utredningarna.

Referenser

- Baird, Wally, "Disorderly Fashion", i Howell et. al. (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, New York: Alyson Publications, 2002.
- Bremer, Signe, *Kroppslinjer – Kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering*, Diss., Göteborg: Göteborgs Universitet, 2011.
- Butler, Judith, *Genus ogjort – Kropp, begär och möjlig existens*, Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag, 2006.
- Hale, Jacob C., "Whose Body is this Anyway?", i Howell et. al. (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, New York: Alyson Publications, 2002.
- Howell, Clare, Nestle, Joan och Wilchins, Riki (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, New York: Alyson Publications, 2002.
- SOU 2007:16, Könstillhörighetsutredningen, *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag*.
- SOU 2014:91, Utredningen om åldersgränsen för fastställande av könstillhörighet, *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering*.
- SOU 2017:92, Utredningen om stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner, *Transpersoner i Sverige – förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*.
- Wilchins, Riki, "It's Your Gender, Stupid!", i Howell et. al. (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, New York: Alyson Publications, 2002.
- Wilchins, Riki, "Deconstructing Trans", i Howell et. al. (red.), *Genderqueer – Voices From Beyond the Sexual Binary*, New York: Alyson Publications, 2002.